

NORDSTRÖM, SCHANTZ, GUSTAF VON

Presterskapet i politiskt, andeligt och vetenskapligt afseende betraktadt.
=Anon=. Stockholm, tryckt hos Henrik
And. Nordström, 1809. (Stockholm,
tryckt hos H.A. Nordström, 1809.)

(Nordström
1809

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

1809

Schantz, G.v.

EX. A

Presterskapet ...

Sv. Saml.

Poht.

Sv.

(Br.)

1700-1829

1809

SCHANTZ, G. von

Ex. A

Sy. Saml.

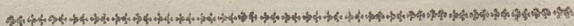
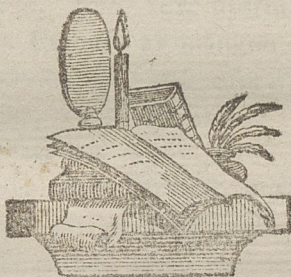
V. 11
S.
(11)

1700-1829

Prefterkapet

i

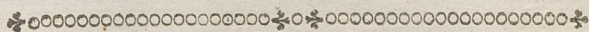
Politiskt, Andeligt och
Vetenskapligt afseende
betraktadt.

STOCKHOLM,
Tryckt hos HENRIK AND. NORDSTRÖM,
1809.

Alla Nationer, få vida man kan antaga att de alla haft någon Religion, hafva funnit nödvändigt, att utse vissa personer till Religionens vårdare. De flesta Folkslag hafva derjämte, i betraktande af dessa personers viktiga kall, de kunskaper, den vishet och de dygder det synes förutfäta, och den lika betydliga, som gagnande inflytelse deraf för Samhället bör väntas, funnit lämpligt, att gifva åt dem äfven i det yttre, och i världsliga saker, en myndighet och ett anseende, som för utöfningen af deras andliga Embete af mången torde anses mindre nödvändigt, och ofta, som följderna det visat, varit opolitiskt. Det är icke mitt ämne att här undersöka, i hvad mer eller mindre mon Religionens Tjenare äga att i Statens öfriga angelägenheter deltaga, böra beklädas med höga Embeten, utmärkas med titlar och rang, hafva del i Lagstiftning och i Styrelsen, utgöra, som det i vissa tidevarf händt, de mäktigaste och mest ansedde Statens Medlemmar. Erfarenheten af framflutna Sekler har visat häraf mer än tillräckliga exempel, för att öfvertyga om misbruken häruti, och varna för de olyck-

liga följderna. Ehvad helighet ock må för-
 utlättas hos ett Stånd, som har de heliga-
 ste, de för menkliga fällheten dyrbaraste
 Sanningar att förkunna, få är dock oveder-
 fägligt, att genom en i få oinfränkt mått för-
 länad verldslig makt och höghet, defs dygd
 och oegennyttia måste lättas på ett få farligt
 prof, att det utan Andans bistånd svärigen
 kan uthärdas. Jag är likväl derföre icke af
 deffe tvifflares mening, som sätta i fråga, hu-
 ruvida Prest-ståndet bör äga någon befattning
 i Staten, utom hvad Religionens vård, i och
 för sig betraktad, nödvändigt kräfver. Jag
 tror att det hvarken är obilligt, eller utan
 en verklig nytta för Staten, att detta Stånd
 äger få mycken eller få beskaffad inflyttelse
 i Statens angelägenheter, som desamma i
 vårt Fädernesland efter Grundlagarne till-
 kommer. Jag säger *icke obilligt*, emedan Pre-
 sterskapet utgör en icke obetydlig Medborgs-
 klafs, äger en ej ringa förmögenhet, delta-
 ger i allmänna utkylder, och bidrager i fle-
 ra desamma tillagde befattningar, till la-
 garnes verkställighet, lugnets och allmänna
 ordningens vidmakthållande. Jag säger *icke
 utan nytta för Staten*, emedan den af deras
 kunskaper, deras upplysning, deras nit, bör
 vänta få i Lagstiftning som i flera Styrelsens

grenar, ett gagnande biträde och ett verksamt bemödande för den allmänna välfärden. Med denna moderation i mina tankar och anmärkningar, lärer det Andeliga Ståndet vist icke mistycka, att jag här offentligen yttrar dem: och jag bör i förväg förklara min öfvertygelse, att om under förflutna tidskiften, de öfriga Medborgare-klasser trodt sig befogade till en rättvis klagan öfver detta Stånds politiska grundfattser och förhållande, så hafva de i närvarande stund vist icke skäligen anledning till annat än att högakta och älska det.

Jag tror således att Presterskapet, ehuru egenteligen egnadt till Religionens tjenst, likväl äfven kan, och i vist affeende förtjenar att äga en verldslig och *politisk* befattning. Jag vore äfven benägen att tro, att uteslutandet derifrån kanhända icke vore för Staten alldeles nyttigt, då sådant fannolikt verkade till försvagande af hopens aktning för detta Stånd, och derigenom möjligtvis till misaktning för de Läror och Sanningar det förkunnar. Om des rättigheter i *politiskt* affeende, ock så skulle anses för blott ett från okunnigare tidevarf qvarblifvit misbruk, så är åtminstone detta misbruk icke utan en viss god fida, och i alla fall

betänkligt att vidröra. Men hvar sak kan medföra både nytta och skada; sådant är äfven här förhållandet. Jag skall oväldigt föka framställa det ena och det andra, och i anledning deraf göra mina slutsatser.

Såsom Riksstånd betraktadt, anser jag Presterskapet i flera afseenden nyttigt. Antaga vi blott, att det till det mesta består af kunnige och erfarna personer, så vore redan derföre icke skäl, att Staten i sina viktigaste angelägenheter beröfvade sig dess biträde. Men härtill komma andra betydliga skäl för nyttan af dess politiska inflytelse. I ett Rike, der Medborgare i Stånd äro fördelta, der särskilda rättigheter och förmöner äro dessa Stånd tillagde, der skapas nödvändigt Stånds-interessen, och dessa särskilda intressens vidmakthållande, efter deras i grundlagen bestämde föremål och gränser, är tilläfsventyrs hvad under en så beskaffad Statsförfattning kan för det hela anses nyttigast. Prest-ståndet i Sverige äger sina rättigheter, och i följd deraf sitt Stånds-intresse. Det är genom sitt rum i Samhället fatt i en nödvändig motvigt mot andra Stånd; och denna motvigt bör i de flesta fall för Staten kunna anses nyttig. Man har likväl gjort det inkast, att Presterne, såsom egentli-

teligen Embetsmän, och derigenom beroende till vifs del af Regeringen, hafva med den enahanda interesse, och hafva alltför litet för befordrande af Nationens rätt. Men härvid bör ihogkommas, att inga Embetsmän äro i verket mindre beroende af Styrande Makten, än Presterne, emedan inga äro mera säkra på sina platser. Om derföre man i allmänhet röjt nog mycken benägenhet hos de Andelige att understödja Regeringarnes affigter, så gifves säkert ej i Ståndets organisation eller politiska belägenhet någon nödvändig orsak dertill, utan kan detta härröra från helt andra och tillfälliga orsaker.

I de tidevarf, då Prestväldet sträckte sig vida öfver sina naturliga gränfor, då de Andelige vågade fätta sig mot den verldsliga Makten, och vid allmänna Riksmöten ville ensamme gifva Lagar; då var detta Ståndets politiska inflytelse afgjort skadlig, och borde nödvändigt medföra Statens förfall och upplösning. Men helt annorlunda är det nu, i detta Stånds förändrade Samhällsfällning. Tilläfsventyrs gifves ingen Medborgare-klafs, mera sorgfällig och nitisk för den existerande Statsförfattningens och Lagarnes bibehållande och försvar, än denna.

Or.

Orsaken dertill synes mig icke tvifvelaktig. Då Prefterne efterhand mer och mer förlorat af sina fordöm få vidsträckta rättigheter, och nästan vid hvar ombytt Statsform fått vidkännas nya inkränkningar deruti, har sådant naturligtvis hos dem bordt uppväcka fruktan, att vid nya Statsförändringar alltid något mer förlora. Deras interesse har således merendels fäst dem vid den gällande Statsförfattningen. Mera fällan har man i sednare tider sett Andeliga Män spela betydande roller i Revolutions-uppträden. Under Franka Revolutionen såg man väl några sådana exempel, men massan af Ståndet var uppenbart deremot, och umgälde med det svåraste lidande sin tillgifvenhet för den gamla Statsförfattningen. Om Statsförändringar, särdeles de våldfamma, äro ett ondt, som endast nödvändigheten att dem anställa kan försvara, så bör det utan tvifvel räknas till en redbar förmon för Staten, att äga ett Stånd, hvars interesse förmår det att motfatta sig dessa förändringar. Är en förändring ovilkorligt nödvändig, äger den stöd i allmänna öfvertygelsen, då betyder ett Stånds motarbetande föga eller intet, eller snarare, då bör det icke ens kunna förmodas; ty man bör i sådan händelse vänta hos Prest-ståndet både nog upplysning och rättfin-

finnighet, att gå sina Medborgares allmänna önskan till mötes.

I alla andra Statens värf, hvaruti det Andeliga Ståndet deltagar, synes äfven des ätgärd kunna blifva till betydlig nytta. I afseende på des kunskaper, äger det redan ett vidsträckt fält att gagna. Men ännu mer bör det kunna det i betraktande af des kall. En rättfinnig Prest, som känner sina pligter och värdigt utöfvar dem, kan ej annat än blifva en god Embetsman, likfom god Medborgare. Hans heliga kall bjuder honom att älska fred, lugn och ordning, och hvad är nyttigare, hvad angelägnare för Staten, än deras vidmakthållande? Detta kall gör blotta misstanken af laster eller brott lika förnedrande, som ett bevisligt föröfvande af dem. Gifves väl någon Embetsman, hvilken grannlagenheten af hans kall ålägger ett starkare band för uppfyllandet af hans pligter? Jag vet att opinionen likväl icke är i detta fall så gynnande för det Andeliga Ståndet; att man tillviter det många afsteg från den väg des heliga kallelse det bestämt, att man kan hända mer än hos andra trodt sig hos det finna spår af den last, som mest motarbetar allmänna välfärden, *egennyttan*. Men härvid, faller man icke åter i det så vanliga mis-

mifstaget, att efter individuer bedömma menniskor i allmänhet? Och bör det icke på andra sidan medgifvas, att om en fädan tillvitelse med något skäl kunde göras många af detta Ståndets medlemmar, så borde snarast orfaken dertill fökas i des närvarande organisation, hvilken såsom blott tillfällig, lätteligen kunde, likafom den tilläfsventyrs borde, förändras?

Jag sade att Presterskapets politiska inflyttelse i vissa fall kan blifva skadlig, och jag betraktar skadan deraf i ett dubbelt afseende. Jag tror nemligen, att Staten kan deraf lida, och Ståndet äfven på sin sida. I båda fallen fordrar dock rättvisan att medgifva, att det icke finnes någon nödvändig grund till denna elaka verkan, att den härrör af missbruk eller öfverdrift. Således t. ex. kan vid vissa tillfällen de Andeliges Stånds-interesse förmå dem till ett obilligt motstånd mot deras Medstånders patriotiska affigter; kan deras nit för den existerande Statsförfattningen göra dem till hatare af äfven de mest synbart nyttiga förändringar; kan det enskilda intereffet vid flera tillfällen alltför mycket öfverväga känslan af deras skyldigheter mot det allmänna. Ett sådant förhållande är ofelbart för Staten högst skadligt;

ligt; men är det icke ofta ett af Sambälls-
inrättningen flytande nödvändigt ondt? Det
är fäkerligen icke Prefterne man har rätt
att häruti enfamt förebrå. Det gifvas fåda-
na i alla Stånd. Men Ständer och Embets-
män måste finnas för Statens ovilkorliga be-
hof af dem, och de måste tagas fådana som
de finnas. En absolut fordran af fullkom-
lighet, skulle någon gång göra valet omöj-
ligt.

Mera betänklig synes den anmärkning
vara, som göres mot Prefternes befattning
med Politiska ämnen, att de derigenom kun-
na skada sitt egentliga yrke. Monne icke,
fäger man, detta deltagande i Statens värf
och politiska förrättningar, detta syffelfättan-
de med blott verldsliga göromål och omfor-
ger, bör och skall hos Prefterne verka mer
och mer likgiltighet, sluteligen kallfinnig-
het, för deras hufvudsakliga föremål och å-
liggande, Religionens och Sedernes vård?
Hvad nit i förkunnandet af Religionens San-
ningar, hvad ifver mot lasterna, hvad vär-
ma för dygden, vänta hos en Lärare, hvars
tid upptages, dels att vid Riksmöten tvifsta
om Constitutioner, Lagfrågor och Bevillnin-
gar, dels dessemellan att vårda allmänna Pen-
ninge-verk, bevifsta taxeringar, hålla foc-
ken-

kenstämmer, hafva omsorg både för den allmänna och sin enskilda economi, och ända till i vissa fall blifva Kronans uppbördsman? Jag medgifver att i sådant afseende mycket med skäl kan invändas mot Presterskapets politiska befattning. Men detta allt synes mig dock ej blifva ett tillräckligt skäl hvarföre den skulle afkaffas. Jag inser ej hvarföre icke Presternes Politiska och Andeliga befattningar kunna stå att förena, ty för en Man med hufvud och hjerta, bör ej blifva svårt att dem båda utöfva. Att många icke kunna det, bevisar deras enskilda brist: att andra icke vilja det, bevisar att de såsom blotta Lärare, utan all politisk befattning, troligen icke heller rättssinnigt uppfyllt sina pligter. Men på andra sidan, hvad förmon för Staten, att en redlig Religionslärare sättes i stånd, att på Lagar, Författningar, och den allmänna ordningen, öfverföra sitt nit, sin känsla, sin värma för den himmelska Sanningen och menckliga lyckligheten!

Jag förutfätter dock, som redan är sagt, att en Prest under alla verldsliga förrättningar likväl icke försummar sitt förnämsta åliggande, eller att sköta sitt *Andeliga* kall. Det är offridigt i detta afseende han i synner-

nerhet kan och bör gagna Staten. Några anmärkningar häröfver torde tjena att upplysa Presterkapets viktiga bestämmele.

Hufvud-ändamålet af Presterkapets inrättning, Religionens och Sedernas vård, är otvifvelaktigt ett det viktigaste i menskligheten. Det biträde som Religion och Lagar ömsesidigt räcka hvarandra, men förnämligast den förras oumgänglighet för de sednares kraft och vidmakthållande, äro så erkända Sanningar, att endast en grof okunnighet, eller en ännu gröfre fördom, kunna sätta dem i fråga. Det var i denna öfvertygelse en stor Tänkare yttrade sig: *Att om ingen Gud finnes, borde man skapa en sådan.* Med Religionen stå Sederna i ett nödvändigt samband, som Theori med Practik, som Lära med Lefverne. Då Presterne hafva att förkunna den förras Sanningar, för att deraf draga en tillämpning till renande och förädlande af de senare, så kan, om de värdigt uppfylla detta höga kall, ingen Lagstiftare, ingen Regent i en högre grad gagna Staten eller menskligheten. Huru ofullkomliga äro icke ofta Lagarne? Och med förutfättning af den möjligaste fullkomlighet, kunna de ändå i alla afseenden uppfylla Samhällets behof af rättvisa, ordning
och

och moralitet? Huru många brott dölja sig icke för Lagens öga? Huru mycket våld och orätt, som vågar tillegna sig af den ett stöd och ett skydd? Hvar är gränsen för de förbryteller, som kunna straffas, och de kanhända ännu större, som strafflöst kunna föröfvas? Men härvid stannar ockfå all Lagens åtgärd. Och likväl, huru få af menklighetens behof härmed ännu uppfyllda! Hvad tröstar under lidandet, uppmuntrar under mödorna, ingifver ståndaktighet och mod under svårigheter! Hvad danar och underhåller en sann dygdekänsla, renar och förädlar böjelferne, lyfter sinnet till det värdiga och goda, tyglar passionerne, gifver åt dem en nyttig riktning, och bildar först en rättkaffens menniska, för att deraf sedan göra en värdig medlem i Staten! Hvad — utom Religionen, kan äga denna mäktiga verkan? Och Religionens Tjenare, *de Andelige*, om de känna sin höga bestämmelse, och värdigt uppfylla den, äro de icke att anse för menklighetens välgörare?

Man torde väl säga, att detta blott är den vackra sidan af en tafla, som vänd på den andra, visar föremål af en mycket olika art; att Presterskapet här framställes sådant det borde vara, icke sådant som det i
de

de flesta länder och på de flesta tider varit, möjligen icke heller kan vara. Ett allmänt och ovilkorligt omdöme häruti lärer svårigen kunna fällas. Exempel gifvas för och mot. Men om detta Stånd blott till en del uppfyllde det uppgifna ändamålet, så vore redan des existans en afgjord vinst för Staten. — Det inkaft torde, i min tanke, förtjena föga afseende, att Presternes inflytelse på opinionen nu mera är ganska ringa, och fländigt mer och mer förfvagas; att de hos de bättre Folk-klasserne sakna anseende och ingenting förmå, att det endast är den färrer hopen, på hvilken de ännu något kunna verka, och det ej heller i betydlig mon. Om dessa påståenden äga grund, så lærer dock tillämpningen deraf i de mesta fall blifva personel för vissa individuer, och icke kunna träffa hela Ståndet. En Prest, utrustad med de egenskaper till förstånd och hjerta, som göra honom värdig des vigtiga kall, kan aldrig hos någon vältänkande, af högre eller lägre Samhälls-klass, sakna aktning och anseende. Ofta skall han med sina lärdomar, sina föreställningar uträtta mera, då han är älskad, än Domare och Styrande Makt kunna förmå. Antaga vi också, att det blott är på de lägre Folk-

klas-

klafferne, som Presterskapet kan verka, få är icke detta en omständighet af den yttersta vigt för ordningen och lugnet i en Stat? Det äro dessa Folk-klaffer, som utgöra den stora massan af en Nation, hos hvilka styrkan hvilar, och hos hvilka styrkan alltid är farlig, då den ej ledes af upplysning och moderation. Och hvem är bättre i tillstånd att åt mängdens finnen gifva denna goda riktning, än dessa Folk-lärare, som Presterne i verket äro, hvilka under framställandet af Religionens och Sedolärans bud, kunna tillika meddela de bästa lefnadsreglor, de klokaste råd, de ömmaste förmaningar, och talande i Gudomlighetens namn, äga anspråk att alltid blifva hörde, trodde och lydde?

Om i senare tider Presterskapet verkligen förlorat någon del af sin aktning, till och med hos de mindre Folk-klafferne (det må vara med eller utan defs skuld), så vore detta en förlust för sederna och moraliteten. Lagen är gjord att tillbakahålla brott. Men hvad skall återhålla lasterna, hvilken Domstol vaka för sederna, hvarförutan Lagarne ingenting uträtta? Den allmänna opinionen, lär man säga. Men hvem skall rikta den, eller hvem kan göra det nyttigast för Staten?

ten? Utan tvifvel de personer, som äro fatte till Folk-lärare. Deras anseende, deras förtroende hos mängden, verkar mera än alla hotelser, alla bestraffningar, ja till och med uppmuntringar af Styrande Makten.

Jag vet att, i fynnerhet i fordna tider, det förtroende Menigheten hyst för Prefterne, mer än mycket af dem blifvit misfsbrukadt. Domare öfver Folkets samveten, hafva de förstått att göra det till verktyg för sina affigter. Misfnöjen, tvedrägt, oroligheter i Staten, uppror hafva ej föllan blifvit frugter af denna deras farliga inflytelse. Men dessa tider hafva varit; de äro icke mera. Det förtroende de Andelige i våra tider kunna sig förvärfva, kan väl misfsbrukas och skada Staten, men följderna kunna icke blifva så vådliga. Väger man nyttan deremot, så torde ej blifva tvifvelaktigt på hvilken sida öfvervigten skall kännas.

Så nyttige Prefterne såsom Religions- och Sedolärare kunna blifva, så mäktig inflytelse på folkets sinnen de derigenom kunna sig förkaffa, så hufvudsakligt är det, att de sjelfve i sin lefnad gifva efterdömen af de Sanningar som de förkunna. I intet fall äro ock så detta Ståndets fiender mera stränga i sina fordringar, mera bittra

i sina omdömen. Det är visserligen sannt, som erfarenheten det visar, att många Andelige Män icke uthålla profvet, och att jemnförelsen mellan fordringarne af deras kall och exemplen af deras lefnad, icke utfaller till deras fördel. Jag vill också ej bestrida, att Allmänheten är berättigad till ett mera strängt bedömande af de personer, som äro satte till dess Lärare. Men på andra sidan, om alla andra skulle lika noggrant betraktas i alla deras företag och syften, lika strängt och utan öfverseende grannlas och dömmas, skulle icke hos dem lika många, troligen flera felaktigheter upptäckas? Tilläggom, att i sådana omdömen ofta enskilda passioner och intressen höja sin röst öfver oväldigheten, att ofta föremålen ensidigt betraktas, ofta fördömen, någon gång okunnigheten, trott sig berättigade att fälla utslaget. En Prest, oaktadt sitt heliga kall, är blott en menniska, som andra, och som de ofullkomlig. Om en högre dygd, en högre upplysning honom åligger, betänkom dock att dessa egenskaper icke lätt förvärf-

vas,

vas, icke utan Ivarighet bibehållas. Lifvets stråt är full med afvägar; hopen förvillar sig beständigt på dem; men sjelfve våra ledsagare, är det icke urfäktligt om de ockfå någon gång taga felt om rätta vägen? — Detta är anmärkt, icke att försvara de misbruk eller misstag, som så ofta tillvitas Prest-ståndets Medlemmar, tilläfsventyrs icke utan skäl; men för att komma Allmänheten att besinna, om icke stundom äfven i des omdömen blandar sig någon partiskhet, öfverdrift eller förhastande.

En annan anmärkning, och som torde hända göres med större skäl, är den: att utöfningen af Prest-Embete icke fällan är föga svarande mot des hufvud-ändamål, som onekligt bör vara sedlighetens och dygdernes befrämjande. Man anför, att vanligtvis våra Prester äro mycket angelägne att hos Folket noggrannt i minnet inkärpa bokstafliga innehållet af våra Trosläror, så att de blifva verkliga utanläxor; men att de deremot äro mindre sorgfällige att i pre-

dikningar och tal framställa Religionens moraliska fordringar, och då de det göra, likväl icke göra det på ett lätt, som är nog kraftigt och verkande på mängdens finnen. Utan bemödandet att på en gång öfvertyga förståndet och röra hjertat, lærer icke denna verkan kunna förväntas; och då en Lärare yffelsätter folkets begrepp med blott abstracta lärofatser, sådana som de flesta Dogmer äro, monne han i verket uppfyller sitt kall? Ingen upplyst och oväldig bestrider denna anmärknings riktighet, och hvilken rättfinnad beklagar ej de många fall, hvaruti den finner sin tillämpning. Det kan väl aldrig blifva nödvändigt, jag ville säga ens nyttigt, att hela Menigheten dans till lärde Theologer; des rum i Samhället, des yrken, des behof, äska det ingalunda, och vinna ingenting dervid. Men deremot är det Statens oumgängliga behof och fordran, att goda och redliga Medborgare må bildas. Principen är således i grunden felaktig. Jag är dock ganska öfvertygad, att det är utan all förschild affigt, ja blott af
väl-

välmening och ett mindre upplyst nit, som flere af våra Andeliga ännu hänga vid det gamla systemet, att lära och predika bara Dogmer. De förmena utan tvifvel, att Troslärans bibehållande i dess oförfalkade renhet, äskar af dem detta nitiska bemödande, medelst blott Dogmatiska predikningar, medelst flitiga och beständiga catechetiseringar, ofta anställda förhör, och dylikt. Dock fordrar billigheten att medgifva, att dessa bruk, som fortplantat sig från fordna tider, och haft sin grund i dåvarande Religionsstridigheter, nu mera blifva efter hand af åtskilliga värdige Andelige Män aflagda, och deremot bemödandet för upplysningen och sedligheten börjar visa sig mera verkamt än förr. Vid ett sådant förmodadt fortskridande på en rättare väg, skola anledningarne till dessa anmärkningar mer och mer förminskas, och författaren till dem skall njuta den största tillfredsställelse, om han genom deras framställande förmått öfvertyga om nödvändigheten att dem undanrödja.

Om de lyckliga verkningar ömme och rättfinte Religions-lärare kunna åstadkomma, genom användandet af des löften och förhoppningar, till tröst, uppmuntran och ingifvande af mod, likafom tålighet under lifvets alla öden, i des alla omväxlande ställningar, är i det föregående nämnt. Blott utur denna synpunkt betraktad, vore det Andeliga Ståndets inrättning en den mest välgörande skänk åt menskligheten. Jag behöfver härvid ingenting tillägga; en hvar Läfares egen känsla talar. Jag skyndar därför att fästa min uppmärksamhet på en del af detta Stånds åligganden, hvaraf man tilläfsventyrs ej nog infett vigten, ej nog yrkat angelägenheten: jag menar det, att befordra allmänna upplysningen.

I *vetenskapligt* afseende betraktadt, är visserligen Presterskapet mycket nyttigt. Ingen lärar neka, att icke betydliga kunskaper och en fann upplysning finnes hos detta Stånd. Tilläfsventyrs träffar man i föga något annat, det egentliga Läroståndet icke undantagit,

tagit, mera grundlig lärdom. Men en annan fråga blifver, om Staten verkligen drager den nytta af Presternes lärdom och kunskaper, som vederborde. Så högst vigtig Religions- eller, som man vanligen kallar den, Salighetsläran är, så tviflar dock ingen, att många andra kunskaper erfordras för menigheten, att uppfylla dess jordiska behof. I alla väl organiserade Stater saknas visst icke skol-inrättningar, äfven de som äro ganska nyttiga; men mångenstädes, och deribland äfven i vårt Fädernesland, finnas ingalunda dessa inrättningar till det antal, som en hel menighets behof fordrade. Svårt lär bli att afhjelpa britten, om ej Skol- och Kyrko-lärare häruti hjälpsamt räcka hvarandra handen.

En hvar Prestman uti sin församling kunde således på en gång blifva både Religions- och Vetenskaps-lärare. Jag är öfvertygad att Menigheten, som i allmänhet ej är obenägen att lära, helt sådana saker, som i allmänna lefvernet äro användbara,

skul-

skulle begärligt omfatta tillfället att af sin Prest vinna nödiga underrättelser deruti. I många socknar finnas inga Skolmästare, i andra der de finnas, händer det ej fällan, att desse Män sakna de insigter, som skulle göra dem för Menigheten nyttige. En Prest borde på sådana ställen kunna bäst uppfylla behovet. Hans kall förutfätter många kunskaper, den egenteligen Andeliga delen deraf upptager icke all hans tid, och hvad deraf till meddelandet af kunskaper för allmänna lefvernet användes, kunde väl ej till ett nyttigare ändamål begagnas.

Det voro tidehvarf, då nästan hela det kunskaps-förråd som i världen fanns, endast existerade hos de Andelige. De voro Jurister, Läkare, Filosofer, Geometrer, Astronomer, Naturkunnige och Språk-lärde. Man har ofelbart mot dem från dessa tidehvarf de första förbindelser. Utan deras bemödanden, hade troligen alla fordnas tidens upptäckter, alla mennisko-förståndets och snillets då gjorda framsteg, gått för till-

kom-

Kommande åldrar förlorade. I sednare tider har förhållandet härmed blifvit ganska olika. Flera andra Folk-klaffer hafva användt sina bemödanden på studier, och lärdomen, likasom upplysningen (man må ej förblanda dessa ord), äro mera allmänt utbredda. Man har deremot tyckt, att lärdoms- och kunskaps-nitet likfom något aftagit hos det Andeliga Ståndet. Det är derföre icke sagt, att Presterne i våra tider äro mindre kunnige, än fordomdags; men att de kanske icke i samma förhållande, som andre Vetenskaps-iddkare, följt med de senare tidehvarfvens stigande upplysning, och mer och mer utvidgade kunskaps-krets. Det är ockfå vida svårare att i våra tider förtjena namn af kunnig och upplyst, än fordom. Ju mera de andra Folk-klafferna stigit i upplysning, ju svårare skulle det blifva för Presterne att i denna del för dem behålla företrädet. Det är dock ej det som numera kan äskas; det är allt nog, när Presterne försvara sitt anseende af lärde och kunnige Män, och häruti tåla jemnförelsen med andra.

Den egentliga Academiska lärdomen, säger man, finnes nu mera fällan inom Prestståndet. Om detta påstående är grundadt, bevifar det likväl ej mycket. Ty hvad förstår man då med Academisk lärdom? De djupfinniga Vetenskaperna, såsom Metafysiken, den högre Geometrien, Algebern och de svårare räkningsfätten, Astronomien, de döda, helst de Österländska språken, och mera dylikt. En hvar finner, att man väl icke bör i alla dessa ämnen vara okunnig, men att man dock med måttliga insigter deruti kan rätt bra taga sig fram i världen; att det deremot gifvas andra för en hvar mera nöliga kunskaper, och att äfven ägandet af dem berättigar till namn af upplytt och kunnig man. Jag säger detta i den supposition, att Prestståndet icke skulle finnas i allmänhet utmärka sig i de förifnämnda, så kallade höga vetenskaperna; jag tror dock att detta anförande i det hela icke är nog grundadt, och att undantagen äro ganska många.

Att Prestmän, i synnerhet på landet,
der

der deras egentliga göromål, men färdeles landtbruket på deras boställen, upptager mycken tid, lägga boken å fido, och glömma de kunskaper som de vid Läroverken och sedan genom läsning förvärfvat, är visserligen icke ogrundadt; men hvad är der till förnämlsta orsaken? Just, efter min tanke, det, att de ej vidare hafva behof af studierne. Det behöfves föga kunskap att predika, eller catechetifera för en oupplyft och enfalldig Församling, då man ej af egen drift vill bemöda sig att upplysa den. Vore Presterne ålagde att lära annat än Christendomen, vore de i egentlig mening *Folk-lärare*, lika skyldiga att befördrå hopens upplysning i verldsliga, som i andeliga ämnen, hvilka dock nästan alltid öfvergå des författningens förmåga; i detta fall skulle man troligen ej få ofta få orsak att klaga öfver kunskapernas förfall hos dessa Män, hvilka uti dem snarare borde utmärka sig framför andra.

Om det är en sanning, att Vetenskaperna äro fyskon, eller ingå i hvarandra,
om

om således den ena befrämjar den andra, och en absolut okunnighet i någon, eller viffa, är till och med ett hinder till ernående af högre framsteg i andra, så lærer det medgifvas, att Prest-ståndet, ehuru egenadt åt förkunnandet af de Himmelska Sanningarne, icke bör förfumma inhämtandet af alla slags världsliga, att det af deras ägande märkligt prydes, och derigenom fättes i tillstånd att på flera fätt betydligt tjena Staten och menkligheten. Detta föremål synes mig af så mycken vigt, att man på allt fätt borde föka det befrämja. Kunskaper och snillegåfvor hos de Andelige borde alltid hedras och utmärkas, och leda till befordran och belöningar. Detta vore ett kraftigt medel i Regeringens hand att utrota en af de oförnufsigaste fördomar, beklagligen ännu underhållen af några ofkickliga Medlemmar i det Andeliga Ståndet, hvilka, hatande hvarje ny talang af hvilken de finna sig fördunklas, sorgfälligt intala den okunniga hopen, att intet annat är Guds ord, än deras egna meningslösa och ofmakliga predikningar.

Af allt det anförda lärer finnas, på huru många fätt Presterkapet kan gagna Staten. Lagstiftare, Sedernas vårdare, Kunskapernas befordrare, äger det i sin makt de verkfammasste medel till befrämjande af allmänt och enskilt väl. Må det då känna hela vigten af sin bestämmelse! Och i en tidpunkt, då Staten till sitt upprätthållande och sin välfärd, af alla sina Medlemmar fordrar ett enigt och nitfullt bemödande, må Presterne påminna sig den betydliga andel de deruti böra taga, och att en större förmåga ålägger skyldigheten till ett vidsträcktare gagn.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is too light to transcribe accurately.

I Uppers & Comp. samt Wiborgs Bok-
lädor säljas följande från Henrik And.
Nordströms Boktryckeri, sedan April må-
nads slut innevarande år, utkomna Strö-
skrifter. — Prisen äro i Bancomynt.

Med Antiqua Stylar:

1. När äro Statsförändringar nödvändiga och hvar-
igenom blifva de gagnande? — Kostar 6 sk.
2. Några Anmärkningar om National-Karakteren,
med tillämpning till den Svenska. — 4 sk.
3. Hvilken Statsförfattning är den bästa? Fråga till
de Upplyfte och Oväldige vid nu förestående Riks-
dag. — 8 sk.
4. Förfök att bestämna begreppen af Medborga-
re, samt Medborgliga Rättigheter och Skyldighe-
ter. — 6 sk.
5. Tankar angående Riksdagsmäns Rättigheter och
huru långt de fräcka sig. — 6 sk.
6. Hittorisk Jemförelse mellan Sveriges Tillstånd vid
Konung Carl XII:s Död och i närvarande Tide-
punkt. — 10 sk, 8 rft.
7. Strödda Reflectioner angående Politiska Oredor och
Sätten att dem åstadkomma. — 8 sk.
8. Något om Stora Ord och Tomma Meningar i Po-
litiken. — 6 sk.
9. Presterskapet i Politiskt, Andeligt och Vetenskap-
ligt afseende betraktadt. — 8 sk.

Med Fraktur Stylar:

1. Bref från en Stockholmsbo till en Wån på
Landet, angående den wigtiga Regerings-För-

ändringen, som timade i Hufvudstaden den 13
Mars 1809. — 2 ff.

2. Samtal på en Klubb. mellan en Riksbags-
man och en hans Vän, utbrände några wigtig-
ga Politiska Ämnen. — 8 ff.
3. Några Ord om Enigheten, till Nationens Full-
mäktige och Alla goda Medborgare. — 4 ff.
4. Tankar om Fosterlands-Kärleken, med til-
lämpning på Sveriges närvarande ställning.
— 4 ff.
5. Promemoria i Financen. — I ff.

Den 19 Juli 1809.

Stockholm, tryckt hos H. A. Nordström, 1809.

www.books2ebooks.eu